

HUSBUK

I Danmark er husbukken (*Hylotrupes bajulus*) det træskadedyr, der hurtigst kan forvolde alvorlig skade på tømmer.

Foto: SSL

Husbuk ved siden af flyvehul

Husbukken er knyttet til tørt nåletræ, som er det materiale, der oftest benyttes til tagkonstruktioner. Om sommeren kan klimaet på loftet desuden give de høje temperaturer, der er nødvendige for husbukkenes forplantning. Derfor ser man flest skader forårsaget af husbuk i loftstømmer. Den kan dog også findes i andre dele af huset, og udendørs i soleksponerede plankværker og lignende steder. Endelig kan den dukke op de mest utrolige steder, fordi det anvendte træ har været angrebet allerede, da man fik det.

De voksne biller - som man iøvrigt sjældent ser - kan være fra 10 mm til 20 mm lange, og farven varierer fra helt sort til lysere brun. Det mest karakteristiske ved dem er den uldne, hvidlige behåring på ryggen og forbrystet, der på dækvingerne danner to skrå hvidlige pletter. På forbrystet har den to små blanke knuder. De har store klare flyvevinger under dækvingerne og flyver ganske godt, hvis temperaturen er høj nok.

Larven, der udelukkende lever inde i træet, er mælkehvid med nogle mørke kitindele omkring munden og med så små ben, at de næsten ikke kan ses med det blotte øje. Bortset fra at man normalt ikke træffer andre insektlarver på de steder, hvor man kan finde husbukke, er den sikre bestemmelse af larven meget vanskelig.

Foto: SSL

Husbuk - bemærk den uldne behåring på ryg og forbryst samt de to blanke knuder på forbrystet

Biologi

Billerne kommer frem midt på sommeren, og når paringen har fundet sted, opsøger hunnen en sprække i tørt nåletræ. Hun vejledes af specielle duftstoffer, der findes i harpiks, og som især trænger ud af de dybe tørre revner; også andre sprækker kan bruges, f.eks. mellem brædder eller sammenføjninger i møbler, hvor der indgår nåletræ. Æggene lægges indtil 20 mm inde i sådanne sprækker ved hjælp af det lange udskydelige læggerør, der i hvile rager ud som en lille tap bag hunnens dækvinger. Hver hun lægger æg i et par uger, i portioner på 20-30 æg, i alt op til flere hundrede. De små larver, som klækker fra æggene, borer sig ind i træet gennem et ganske lille rundt hul. Larverne søger ud til det yderste mest næringsrige lag, som de æder, dog uden at gennembryde overfladen af veddet. Herfra arbejder de sig efterhånden indad; selve kernen i fyrretræet kan de dog ikke tåle. Udviklingstiden afhænger af mange faktorer og varer almindeligvis 2-5 år, men kan dog være op til 10 år. Først og fremmest spiller temperaturen en rolle, og i vort klima går udviklingen således hurtigere under sorte skifertage end under rødt tegl. Under velisolerede stråtage er det praktisk talt udelukket at finde husbukke.

Efterhånden som husbukkelarven æder sig frem gennem træet, efterlader den sine ekskrementer bag sig som små valseformede partikler. Ekskrementerne blandes med ganske små afgnavede spåner til det såkaldte boremel, som presses så hårdt sammen i gangen, at det kan danne en fast masse. Alene karakteren af dette finkornede boremel vil som regel være nok til at vise, at det drejer sig om husbuk. Den nærtstående violbuk, der kun kan leve i laget mellem ved og bark, har således altid barkrester blandet i boremelet som små mørke partikler. Træhvepselarven, hvis gange ligesom husbukkens går ind i veddet, efterlader noget endnu hårdere sammenpakket boremel, som kun består af små spåner.

Inden husbukkelarven forvandler sig til bille, gnaver den sig ud til overfladen, som gennembydes mere eller mindre. Her indretter den et puppekammer i et udvidet afsnit af gangen, som afspærres i begge ender med en prop af grove spåner. I puppekammeret forvandler den sig først til puppe og siden til bille. Når den er fuldt udviklet, bryder den ud af flyvehullet på en varm dag. Flyvehullernes udseende er karakteristiske for husbukken og det vigtigste ydre tegn på et angreb. De er overvejende ovale og ofte flossede og uregelmæssige i kanten. De kan være fra 6 mm til ca. 10 mm lange, og i modsætning til violbukkens flyvehuller findes de også på steder, hvor tømmeret ikke er barkklædt.

SSL: Foto

Husbukkens flossede og uregelmæssige flyvehul

Når husbukkelarver har nået en vis størrelse, er det ofte muligt at høre dem gnave. Det gør hver larve dog kun en lille del af tiden, så det er ikke muligt at sige, at der ikke er levende larver, fordi man ikke hører gnav. Lyden ligner den lyd, der kommer, hvis man kradsler med neglen på træet på undersiden af et bord.

Er angrebet aktivt?

Det sker af og til, at husbukkeangreb dør ud af sig

selv, inden de har udviklet sig ret meget; i ældre ejendomme kan en ny ejer stå over for et angreb, som er behandlet tidligere, uden at han kan vide det. Tegnene på angrebet vil i alle tilfælde blive tilbage, selv om husbukkene er døde, og i så fald kan det ofte være af stor vigtighed at bestemme, om et angreb er "levende" eller "dødt". Det kan være meget vanskeligt, og man må tage alle midler i brug: undersøge gamle papirer for at se, om der tidligere er foretaget undersøgelser og/eller behandling, prøve at vurdere flyvehullernes alder, se efter, om boremelet er friskt og lyst eller mørknet af ælde, lytte en varm sommerdag for at høre, om der skulle være "gnavestøj", undersøge, om der skulle være indsat nyt træ for så længe siden, at angreb i dette vil kunne ses, osv. - alt i alt noget, der ofte kræver ekspertbistand.

Muligheden for at finde et levende husbukkeangreb i et hus varierer med husets alder. De første 5 år er det sjældent muligt at opdage et eventuelt angreb, men risikoen stiger derefter, til huset er ca. 20 år. Herefter falder sandsynligheden for aktive husbukkeangreb langsomt med husets stigende alder, og er huset over 70 år, er det sjældent at finde aktive angreb. Dette forhold ændres naturligvis, hvis der indsættes nyt træ ved reparationer eller forandringer.

Husbukkens udbredelse og spredning

Husbukken er ikke jævnt udbredt i Danmark, noget man eventuelt skal tage i betragtning, når man tegner forsikring. Den har en overvejende sydøstlig udbredelse og er således hyppigst på Lolland, Falster, Bornholm og Sjælland, og aftager mod nord og vest. Den forekommer dog også i Skagen, men ikke i Vestjylland.

Husbukke kan spredes ved at flyve fra hus til hus, men kun på varme dage. Det har imidlertid vist sig, at spredningen i mange tilfælde sker ved menneskers hjælp. Der kan være angreb i eller nær tømmerlagre, så tømmeret kan være angrebet, når man får det, men det kan også ske ved, at man benytter brugt, angrebet tømmer til nye konstruktioner. Endelig kan smitten ske med angrebne pakkasser, møbler eller lignende.

Bekæmpelse

En bekæmpelse af husbukke støder på den vanskelighed, at larverne, der altid udgør langt den største del af bestanden, findes dybt inde i træet. Disse kan bekæmpes ved at behandle med varme, som kan gennemtrænge træet eller ved at sprøjte eller bstryge alle tilgængelige overflader med et træbeskyttelsesmiddel, som er godkendt til bekæmpelse af husbukke. Midlet trænger kun ind i de yderste lag af træet og rammer således ikke larver, som befinder sig længere inde i træet. Princippet i en overfladebehandling er derfor, at midlet er holdbart i mange år og forhindrer

udvikling af nye generationer: æg eller nyklækkede larver dør, når de kommer i kontakt med de behandlede overflader.

Inden påføring fjernes de mest angrebne lag, og overfladerne børstes rene. For at sikre den bedste optagelse og indtrængning bør midlet påføres i mindst to arbejdsgange, indtil den angivne dosis er optaget i træet. Især revner og sprækker skal behandles omhyggeligt. Ved angreb i delvist utilgængeligt tømmer kan behandlingen suppleres med efterimprægnering, f.eks. borehulsvanding eller trykinjektion. Ved borehulsvanding bores huller i zigzag med 20-25 cm's mellemrum og mindst ind til midten af tømmeret. De fyldes 2-3 gange med midlet og proppes til. Ved trykinjektion sprøjtes midlet ind i tømmeret under tryk ved hjælp af specialudstyr.

Ofte er et husbukkeangreb en så alvorlig sag, at man må søge sagkyndig assistance. Vejledning kan man få fra Statens Skadedyrlaboratorium, der også mod betaling kan bedømme, om et angreb er aktivt eller uddødt. Bekæmpelsen kan udføres af specielle firmaer eller eventuelt af lokale håndværkere efter grundig vejledning.

Endelig kan forsikringsselskaber foretage undersøgelser og foreskrive, hvilken behandling de kræver udført for at optage huset til forsikring. Dette bliver ofte dyrt, men kan til gengæld spille en vigtig rolle ved køb og salg. Hvis man står over for at købe et hus uden husbukkeforsikring, bør man normalt sikre sig, at der i slutsedlen indføres en passus om, at huset skal kunne forsikres mod husbukke på normale betingelser.

I mange tilfælde er huset dog i forvejen forsikret mod husbukke, og hvis et forsikret hus angribes, må forsikringsselskaberne uden udgift for ejeren foretage det fornødne i form af udryddelse og reparation. Selv om forsikringsselskabet således har ansvaret, betaler det sig alligevel at være opmærksom på, om der skulle være husbukke, da det uvægerligt medfører ulemper, hvis et angreb når at udvikle sig så vidt, at der skal foretages en omfattende bekæmpelse. Man skal også være opmærksom på, at forsikringsselskaberne har betinget sig ret til at opsige forsikringer efter enhver skaderegulering, og det betyder naturligvis, at man skal sikre sig, at den behandling, et forsikringsselskab lader udføre, er effektiv.